

קטינים בהליך הפלילי - כל מה שצריך לדעת

קטינים שמבצעים עבירות זכאים להליך פלילי שונה מאשר בגירים. ההבדלים הם החל מרגע המעצר, החקירה וההליך הפלילי עצמו בבית המשפט לנוער. המטרה היא למנוע ככל האפשר התדרדרות נוספת לפשע של הקטין ולאפשר לו שיקום וטיפול. עו"ד אסף דוק מסביר כיצד מתייחס החוק בישראל לקטינים במסגרת ההליך הפלילי, מהן הוראות החוק בנוגע למעצר, החקירה במשטרה, סגירת התיק הפלילי, מהותו של שירות המבחן לנוער והחשיבות של ייצוג על ידי עו"ד פלילי בכל התנהלות ההליך הפלילי של קטינים.

הליכים פליליים נגד קטינים

החוק בישראל מתייחס בדרך ייחודית לקטינים ומגדיר כיצד [החקירה במשטרה](#) אמורה להתבצע כאשר [מעורב קטין בביצוע עבירה פלילית](#). קטין הוא אדם שטרם מלאו לו 18, אך [גיל האחריות הפלילית](#) בישראל הוא 12 שנים. מכאן יוצא שקטינים בני 12-18 עלולים לעמוד בפני הליך פלילי אם ביצעו עבירות, ולכן החוק מתייחס לבני גילאים אלה בדרך ייחודית.

חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960, קובע כי ילדים עד גיל 18 יטופלו במסגרת אזרחית ולא פלילית, והטיפול בהם יתבצע במסגרת ייחודית להם ולא באמצעות חקירה רגילה או בבית משפט רגיל.

הרעיון המנחה את הרשויות כאשר מדובר בקטינים שביצעו עבירה הוא הטיפול בהם, מניעה וחינוך ולא דווקא הענישה כפי שמקובל בקרב בגירים. המטרה היא לספק לקטין ססרס כלים ואמצעים לחזור לדרך הישר ולהשתלב בחברה. משום כך הליכי החקירה, הטיפול והשיפוט של קטינים מותאמים להם, מתוך מטרה שייפגעו כמה שפחות מהשלכות ההליך הפלילי ולא יתדרדרו לעולם הפשע עקב חשיפה לעבריינים בגירים.

כל ההסדרים הקשורים לחקירת קטינים, טיפול ושיפוט בהם מוגדרים בחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971, נוסף על הוראות וכללים המוגדרים בנהלים של משטרת ישראל. להלן החוקים והכללים הקשורים להליך הפלילי בקרב קטינים בני 12-18.

חקירת קטינים במשטרה

[חקירת קטינים](#) מעוגנת בחוק לתיקון דיני ראיות (הגנת ילדים), תשט"ו-1955. החוק קובע כיצד תתבצע החקירה:

□ קטין מתחת לגיל 14, שחשוד בעבירות ממין ועבירות אלימות חמורות, יחקר על ידי חוקר ילדים בעל הכשרה מיוחדת. כדי לא לגרום לקטין טראומה, קבע החוק נהלי חקירה מסומים, למשל על החוקר לחקור את הקטין בבגדים רגילים ולא במדי משטרה. נוסף על כך החקירה לא תתבצע בתחנת המשטרה, אלא אם אין ברירה. על החוקר לתעד את החקירה בוידאו, ואם לא ניתן לעשות כך תתועד החקירה בהקלטה קולית או בכתב.

□ קטין מעל גיל 14 החשוד בביצוע עבירה פלילית יחקר על ידי חוקר נוער ובידיעת הוריו. אם אי אפשר לאתר אותם במאמץ סביר, אפשר לחקור אותו בידיעת קרוב משפחה בגיר או אדם בגיר המוכר לקטין. [הזכות למעורבות הורים בחקירה](#) היא זכות ייחודית שעומדת לקטינים בהליך הפלילי והיא נובעת מהחשש שהקטין יוותר על זכויות המגיעות לו, יודה במעשים שלא ביצע ואף חלילה יפגע בעצמו מרוב לחץ.

□ בכל מקרה של קטין חשוד, על החוקר נוער ליידע אותו על הזכויות שיש לו לפני החקירה: זכותו להיוועץ בפרטיות עם עו"ד לפני החקירה; זכותו לנוכחות הורה או קרוב אחר בחקירה, כפי שצוין לעיל; זכותו להיות מיוצג על ידי סנגור.

□ קטין שנחקר כחשוד זכאי לסל זכויות כמו אדם בגיר, למשל זכות השתיקה והזכות לאי הפללה עצמית.

□ המשמעות של החקירה קריטית להמשך ההליך, בין אם הקטין אכן אשם או לא. לכן מומלץ לקטין ולהוריו להיוועץ עם עו"ד פלילי, שיסייע לקטין להתכונן לחקירתו.

מעצר קטינים

החוק קובע [שמעצר קטין](#) יתבצע רק אם אי אפשר להשיג את מטרת המעצר בדרך אחרת. מעצר היא שלילת חירותו של קטין ועלולה לגרום לו טראומה לכל חייו. משום כך החוק דורש כי יש לנסות להימנע מהמעצר ואם אי אפשר, עליו להיות קצר ככל האפשר. אם אין ברירה ועוצרים את הקטין, [הוראות החוק הן אלה](#):

□ אם הקטין הוא מתחת לגיל 14, אפשר להחזיקו במעצר ללא צו שופט מקסימום 12 שעות, ולאחר מכן יש לשחרר אותו או להביא אותו בפני שופט. אם אי אפשר להביאו בפני שופט, אפשר להאריך את מעצרו לתקופה נוספת של עד 12 שעות בלבד.

□ אם הקטין הוא מעל לגיל 14, אפשר להחזיקו במעצר ללא צו שופט מקסימום 24 שעות, ולאחר מכן יש לשחרר אותו או להביא אותו בפני שופט. אם אי אפשר להביאו בפני שופט, אפשר להאריך את מעצרו לתקופה נוספת של עד 24 שעות בלבד.

□ בית המשפט יכול להורות להאריך את מעצרו של הקטין עד 10 ימים, עם אפשרות להארכה נוספת של 10 ימים, סה"כ 20 ימי מעצר עד להגשת כתב האישום.

□ עם מעצרו חובה להודיע לאחר מהוריו, ואם אי אפשר להודיע להם יש להודיע לאדם קרוב לקטין או לקצין מבחן.

□ הקטין יוחזק בבית מעצר מיוחד לקטינים או באגף נפרד מהעצורים הבגירים, בתנאים הולמים את צרכיו וגילו.

□ כאשר באים להחליט על מעצר קטין, יש להביא בחשבון את גילו ואת השפעת המעצר על מצבו הנפשי. החוק דורש מבית המשפט לנקוט בדרכי טיפול והשגחה על פני מעצר, אם אפשר.

□ אם יש לעצור את הקטין לאחר שהוגש נגדו כתב אישום, על בית המשפט להורות על הגשת תסקיר מעצר מטעם שירות מבחן, בטרם מתן ההוראה על מעצר עד תום ההליכים. יודגש כי אם הקטין מתחת לגיל 14, אי אפשר לעצור אותו עד תום ההליכים המשפטיים

□ משום שהחוק כל כך מורכב בנוגע לקטינים, ויש הוראות שונות אם הם מעל גיל 14 או מתחת לגיל זה, מומלץ להיוועץ באופן דחוף עם עו"ד פלילי, אם הקטין עומד להיעצר. היוועצות זו עומדת לרשות הקטין ומשפחתו מתוקף החוק ומומלץ לנצל זאת.

סגירת תיק פלילי לקטין ומסלול הטיפול המותנה

[סגירה של תיק פלילי](#) לאדם בגיר מתבצעת בכמה עילות: אם נמצא כי החשוד לא אשם, אם אין מספיק ראיות כדי להמשיך בהליך הפלילי או בהיעדר עניין לציבור. במאמר יוסגר יצוין כי חשוב מאוד לדואג לסגירת התיק מעילה של היעדר אשמה, כדי שהתיק יוסר מהמאגרים של המשטרה. אחרת, קיומו של התיק הפלילי עלולה למנוע מהאדם לעסוק בעיסוקים מסוימים וגורמים מסוימים יכולים לעיין בתיקו.

גם כאשר מדובר בקטין אפשר לסגור את התיק באותן עילות, אך יש מסלול ייחודי לקטין בתחום זה. סגירת תיק פלילי שבו מעורב קטין מתבצעת אם אי אפשר להמשיך כנגדו בהליך הפלילי ויש להעבירו למסלול של 'טיפול מותנה'. מסלול זה מסיר את שמו מהמרשם הפלילי ונקרא בעבר "גניזת תיק בהליך של אי-תביעה". חשוב מאוד לנסות ולהגיע למסלול הטיפול המותנה, כדי שהתיק לא יופיע במרשם הפלילי ויכתים את עתידו של הקטין. אפשר להעביר את התיק למסלול הטיפול המותנה [בכמה תנאים](#):

□ **בעבירות מסוג חטא או עוון** (העונש המקסימלי עליהן הוא עד 3 שנות מאסר):

□ אין לקטין רישום פלילי קודם ולא ננקט נגדו הליך של אי תביעה.

- הוא הודה בביצוע העבירה והתנצל עליה.
- נסיבות ביצוע העבירה קלות.
- הממונה על החקירה השתכנע כי הקטין לא יחזור על מעשיו.
- בעבירות מסוג פשע** (העונש המקסימלי עליהן למעלה מ 3 שנות מאסר):
- כל התנאים שצוינו בעבירות חטא או עוון.
- נכונות הקטין ומשפחתו לפצות את הקורבן.
- נכונות להשיב רכוש גנוב בעבירות רכוש.
- נכונות לגלות את שמות הבגירים המעורבים בעבירה.
- נכונות לשתף פעולה עם המשטרה.
- יש לקבל את הסכמת הפרקליטות להעביר את הקטין למסלול של טיפול מותנה בעבירות מסוג פשע.

בעבירות סמים:

- אין לקטין רישום פלילי קודם.
 - הסם הוא חשיש / מריחואנה והשימוש בו היה מזדמן ולא קבוע.
 - הקטין מעוניין לקבל טיפול.
 - הקטין שיתף פעולה עם החוקר וסיפר לו מהו מקור הסם.
- כמובן שיש היבטים נוספים המשפיעים על החלטת המשטרה להעביר את הקטין למסלול הטיפול המותנה. המשטרה עלולה להימנע מהעברתו למסלול המותנה אם קיימים לקטין במקביל תיקים נוספים; הקטין עבר עבירות נוספות סמוך לזמן ביצוע העבירה הראשונה; לא שיתף פעולה עם שירות המבחן; שירות המבחן לנוער המליץ שלא לגנוז את התיק.

נוסף על כך יש לדעת שאם הקטין יחזור לבצע את העבירות, אפשר יהיה לפתוח את התיק שנסגר במסגרת מסלול הטיפול המותנה ולהמשיך את ההליך הפלילי שעלול אף להסתיים בהעמדה לדין.

יש עבירות חמורות שבהם בכל מקרה אין אפשרות להפנות את הקטין למסלול הטיפול המותנה: עבירות אלימות קשה, מרמה וזיוף, שימוש בחומר נפץ או נשק, עבירות מין, ביטחון, עבירות סמים שאינם לשימוש והחזקה עצמית, עבירות שגרמו למוות. בעבירות אלה המשטרה תחקור את הקטין ותפתח נגדו תיק פלילי.

הגשת כתב אישום פלילי כנגד קטין

להלן כמה כללים הקשורים [להעמדה לדין של קטינים בפני בית משפט לנוער](#): לא ניתן להעמיד לדין פלילי קטין שטרם מלאו לו 12 שנים ביום ביצוע העבירה; אם מלאו לו 12 שנים אך עדיין לא 13 שנים, אפשר להעמידו לדין רק לאחר התייעצות עם קצין המבחן; אסור להעמיד לדין קטין ביחד עם בגיר, אלא אם היועץ המשפטי לממשלה אישר זאת; אפשר להעמיד את הקטין לדין בסיום החקירה במשטרה, רק בתנאי שלא חלפה שנה מיום ביצוע העבירה. אם חלפה שנה, אפשר יהיה להעמידו לדין רק באישור היועץ המשפטי לממשלה; קטין שמלאו לו ביום הגשת כתב האישום 18 שנים וטרם מלאו לו 19, וביום ביצוע העבירה היה קטין, עדיין יישפט בפני בית משפט לנוער. אם כבר מלאו לו 19, אך בעת ביצוע העבירה היה קטין, יישפט בפני בית משפט שאינו ייחודי לנוער, אולם תחת חלק מסדרי דין המוטלים על בית משפט לנוער.

הליך פלילי כנגד קטין בפני בית משפט לנוער

החוק בישראל קבע כי יש להעמיד מערכת שיפוטית מיוחדת שדנה בהליכים פלילים כנגד קטינים. אלה הם [בתי משפט לנוער](#), בעלי סמכויות הרלבנטיות למצבם ולגילם של הקטינים. בית המשפט רשאי להימנע מהרשעת קטין שביצע עבירה ולהורות על טיפול ושיקום, כדי לספק לו הזדמנות לשקם את חייו ועתידו. יש כמה סדרי דין ייחודיים שיש להקפיד עליהם בהליך הפלילי בבית המשפט לנוער:

□ ניהול הדיונים בדלתיים סגורות ואיסור על אנשים שלא קשורים לפרשה להיות נוכחים, אלא אם שופט הנוער אישר זאת. כמו כן איסור פרסום כל פרטים מזהים של הקטין. זאת בניגוד לדיונים פליליים של בגירים שמתנהלים בדלתיים פתוחות ואפשר בהם לדעת את זהות הנאשם.

□ הוריו של הקטין יכולים להיות נוכחים, אלא אם בית המשפט לנוער הורה אחרת.

□ הוריו רשאים להשמיע טענות ולחקור עדים במקומו של הקטין. כמו כן הם רשאים להביע את עמדתם בטרם קבלת החלטות מסוימות בעניין הקטין.

□ ההחלטה בעניינו תתקבל לאחר שניתנה לקטין הזדמנות להביע את עמדתו. על בית המשפט לקבל את ההחלטה בהתחשב בעמדה שהביע.

הכרעת הדין וגזירת הדין בבית משפט לנוער

שלב זה מתנהל תחת הקפדה על [כמה היבטים](#):

□ בית המשפט נותן משקל לנסיבות האישיות של הקטין ולסיכויי לשקומו, במטרה להוציאו מעולם הפשע.

□ אם בית המשפט לנוער אכן החליט כי הקטין ביצע את העבירה הפלילית, הוא יכול לקבוע זאת בהכרעת הדין, אך לא ירשיע אותו באותו שלב. תחת זאת יורה על הגשת תסקיר קצין מבחן. זאת לעומת ההליך אצל בגירים, שבו אם הבגיר אשם נקבעת ההרשעה בשלב של קביעת האשמה.

□ משהתקבל תסקיר שירות המבחן, יוכל בית המשפט לנוער לקבל כמה החלטות: להרשיע את הקטין ולגזור את דינו; לא להרשיע את הקטין ולהורות על טיפול ושיקום; לשחרר את הקטין ללא הרשעה וללא שיקום.

□ גזירת העונש על קטינים: אם לקטין טרם מלאו 14 ביום קביעת העונש, אי אפשר להטיל עליו עונש מאסר בפועל. תחת זה יכול בית המשפט לנוער להורות על החזקתו במעון נעול. בית המשפט מתחשב בעובדה שאמנם קטין אחראי למעשיו, אך לא באופן מלא כמו שבגיר אחראי ומודע למעשיו. כמו כן מתחשב השופט בשלב גזירת העונש בטראומה שעלולה להיגרם לקטין עקב ריצוי עונש ובפוטנציאל שלו להתדרדר עקב העונש ולא להשתקם.

תפקיד שירות מבחן לנוער בהליכים פליליים

כאשר יש הליכים פלילים כנגד פלילים, מעורב בהליך [שירות המבחן לנוער](#). זהו שירות שפועל מטעם משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. בשירות עובדים קציני מבחן, עובדים סוציאליים במקצועם. תפקידם הוא לאבחן את מצב הקטינים, להעניק להם טיפול פסיכו-סוציאלי ולפקח עליהם.

מטרת שירות המבחן לנוער היא לשקם את הקטין ולמנוע הדרדרות נוספת לעולם הפשע. הטיפול מותאם פרטנית לכל קטין, בהתאם לנסיבות חייו והעבירה שאותה ביצע. שירות המבחן לנוער מעורב בכל השלבים של ההליך הפלילי:

חקירה במשטרה - המשטרה מפנה קטין בגיל אחריות פלילית שחשוד בביצוע עבירה, לשירות המבחן לנוער. המטרה היא קבלת אבחון וחוות דעת. מטרתה של חוות הדעת להמליץ על סגירת התיק בעניינו של הקטין או להעמידו לדין. התסקיר מבוצע על ידי שיחות אישיות עם הקטין, בדיקת סביבתו הקרובה (משפחה, ב"ס, שכונה) ועוד.

מעצר ושחרור - אם הוחלט לעצור את הקטין לצורכי חקירה (כאמור בתנאים מסוימים שפורטו לעיל), רשאי קצין המבחן להביע את עמדתו בפני בית המשפט, על המעצר, השלכותיו על הקטין ומהן לדעתו החלופות למעצר.

בית משפט לנוער - אם אכן נקבע שהקטין ביצע את העבירה, יש להגיש לבית המשפט תסקיר קצין מבחן. התסקיר מפרט את דעתו של קצין המבחן על עצם הרשעתו של הקטין, ומהם אמצעי הטיפול והענישה הרלבנטיים לעניינו.

הליך אלטרנטיבי - שירות המבחן רשאי להמליץ להפעיל הליך אלטרנטיבי להליך הפלילי. המטרה היא מניעת תיוגו של הקטין כעבריין ושאיפה לשקמו. שירות המבחן פועל עם משטרת ישראל במסגרת שני הליכים אלטרנטיביים להליך הפלילי:

□ **הליך קד"ם** (קבוצת דיון משפחתית) - מפגשים שבהם משתתפת משפחתו של הקטין עם נפגע העבירה ועם אנשי מקצוע. המטרה היא לשוחח על משמעות העבירה, לגבש תוכנית פיצוי לנפגע ולמנוע הישנות של העבירה על ידי הקטין. הליך קד"ם אפשרי רק אם הקטין הודה באשמה, נטל אחריות על מעשיו והביע רצון להשתתף בדיונים.

□ **פרויקט מיל"ה** (מובילים יחד למען הנוער) - [פרויקט מיל"ה](#) זוהי תוכנית מקיפה שבה מעורבת המשטרה, משרד הרווחה, משרד החינוך וגורמים רלבנטיים נוספים. המטרה היא לשלב את הקטין בקבוצת תמיכה שתסייע לו לחזור למוטב ולהימנע לבצע עבירות נוספות בעתיד. בתוכנית מועברות פעילויות לימודיות, העשרה ומעורבות חברתית.

חשיבות איכות הייצוג המשפטי מטעם עורך דין פלילי המתמחה בייצוג קטינים

חשוב מאוד לקבל ייעוץ משפטי מטעם [עו"ד פלילי המתמחה בייצוג קטינים](#) לכל אורך ההליך הפלילי. החשיבות נובעת מכמה סיבות:

□ קטינים לא מודעים למשמעות המקיפה של ביצוע העבירה על חייהם ועל עתידם. שמם הטוב עלול להיפגע, כמו שמם של בני משפחתם.

□ עצם קיומו של התיק במרשם המשטרה (אם לא נסגר בעילה הנכונה) עלול לפגום בעתידם. עו"ד פלילי ישאף לסיים את ההליך ללא כל הרשעה וידאג לסגור את התיק בעילה המתאימה, כך ששמו של הקטין לא יופיע עוד במאגרי המשטרה. אם אי אפשר נכון לאותו זמן לסגור את התיק, ינסה העו"ד לפעול להפנות את הקטין למסלול המותנה, כפי שפורט לעיל.

□ עו"ד המתמצא בייצוג קטינים יוכל להציע לקטין ולמשפחתו להשתתף בהליכים האלטרנטיביים שפורטו לעיל (קד"ם, מיל"ה) שלא כל המשפחות מודעות להם. גם אם יצא הקטין זכאי, עצם ההליך הפלילי עלול לגרום לו לטראומה. המטרה של ההליכים האלטרנטיביים היא למנוע טראומה זו ולפעול לשיקום הקטין ושילובו בחברה.

□ קטינים חווים את החקירה ואת המעצר כאירועים טראומטיים מאוד. הם עלולים לבצע שגיאות קריטיות מרוב לחץ. למשל, להודות בעבירות שלא ביצעו, להפליל חברים חפים מפשע, לשקר ועוד.

□ יש להכין קטינים לקראת החקירות המצפות להם ולהסביר להם מה צפוי להם. עו"ד מיומן יוכל להסביר לקטין ולמשפחתו מה בדיוק עומד להתרחש וכיצד להתכונן לתרחישים אלה בדרך הטובה ביותר. לפעמים עצם הנוכחות של העו"ד הפלילי מרגיעה את הקטין ומספקת לו שלוה ותמיכה נפשית.

□ על הורי הקטין לדעת שכדאי לפנות לעו"ד פלילי, גם אם בנם/בתם מסרבים לכך. ההורים יכולים להיפגש בפרטיות עם העו"ד, לקבל ממנו ייעוץ ולהעביר את המידע הזה לקטין. לפעמים קבלת המידע בדרך עקיפה דרך ההורים משכנעת את הקטין שכדאי לו לקבל ייעוץ וייצוג ולהימנע מייצוג עצמי.

□ לפעמים סירובם של קטינים לקבל ייעוץ משפטי נובע מהלחץ שמפעילים עליהם חברים או גורמים עבריינים אחרים. עו"ד פלילי מחויב לחיסיון ולכן יכול העו"ד ליעץ לו ולסייע לו אם הוא נקלע לסיטואציה

כזו.

□ חשוב כי עו"ד הפלילי יהיה מעורב לכל אורך ההליך. למשל, אם הקטין עומד בפני תשאול מטעם שירות המבחן, יש לדאוג להמציא להם מסמכים רלבנטיים כגון אבחונים שעבר הקטין, המלצות, להדריך אותו כיצד לענות על שאלות וכדומה. יש להכינו לחקירה, לנסות לפעול לחלופות מעצר, להכינו לדיונים בבית המשפט לנוער ולפתח עבורו את קו ההגנה ההוגן והמתאים לו.

לסיכום, החוק בישראל מגדיר לפרטי פרטים כיצד על גורמי אכיפת החוק להתייחס לקטינים שמבצעים עבירות, מהן הזכויות שלהם וכיצד יתנהל ההליך הפלילי או החלופות להליך הפלילי. כדאי לקבל ייעוץ מעו"ד פלילי מיומן, כדי לקבל הדרכה, ליווי וייצוג מקצועיים.

היוועצות בעו"ד פלילי הינה קריטית לאורך כל שלביו של ההליך הפלילי המתנהל נגדך. עורך הדין שייצג את האינטרסים שלך יוכל עוד משלביו הראשונים של ההליך לסכל את האפשרות שתואשם או תורשע בהאשמות שווא וכן במקרים מסוימים אף להביא לביטול ההליך הפלילי שנפתח נגדך. בכל מקרה של חשד בביצוע או מעורבות בעבירה פלילית, הצורך בייעוץ משפטי מקצועי הוא הכרחי. עורך הדין יוכל להקטין את כובד הראיות נגדך ולהביא לתוצאות המיטביות בתיק בכך שיסייע לך לגבש גרסה עקבית שעשויה להיות ההבדל בין הרשעה לזיכוי.

משרדנו **מייצג קטינים בהליכים פליליים** מזה תקופה ארוכה ובכך שומר נאמנה על הזכויות והאינטרסים שלהם תוך לחימה עיקשת, רציפה ובלתי מתפשרת במנגנונים השונים עד לכיבוש היעד לשביעות רצונם. במידה וזומנת לחקירה במשטרה או הוגש נגדך כתב אישום - פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או **השאר פרטים** ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.

{*:fast_contact}